

**MATERIAŁY
XIV MIĘDZYNARODOWEJ NAUKOWO-
PRAKTYCZNEJ KONFERENCJI**

**KLUCZOWE ASPEKTY NAUKOWEJ
DZIAŁALNOŚCI - 2018**

07 -15 stycznia 2018 roku

**Volume 7
Filologiczne nauki**

Przemysł
Nauka i studia
2018

CONTENTS

FILOLOGICZNE NAUKI

Metodyka wykładania języka i literatury

Abildaeva K.N. DEVELOPING READING STRATEGIES..... 3
Тимошук О. О. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ ПО СПЕЦІАЛЬНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ТЕХНІЧНИХ ВНЗ..... 6
Ясымбек А.Я. «АЙМАН-ШОЛПАН» ЖЫРЫНЫҢ СЮЖЕТТІК ЖЕЛІСІНДЕП ӨЛЕУМЕТТІК МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ СИПАТЫ 10

Retoryka i stylistyka

Көшекова А. Қалжанова Г. АУЫЗША ӘҢПМЕНІҢ ФОЛЬКЛОРЛЫҚ СИПАТЫ 14

Teoretyczne i metodologiczne problemy badania mowy

Шумченко Т.І. ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ 17
Бондар Л.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ТА СИНТАКСИЧНОЇ ЗВ'ЯЗНОСТІ ФРАНКОМОВНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТУ 20
Аязбаева Б.К., Серикова М.К. ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА В КОНТЕКСТЕ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ 23

Metody i przyjęcia kontroli poziomu posiadania cudzoziemską mową

Moldazhanova L.K, Zhussupova R.F CONTENT LANGUAGE INTEGRATED LEARNING FOR DEVELOPING ENGLISH SKILLS OF STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES..... 29
Seidalieva L. K. PROFESSIONAL SKILLS & INTERACTIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH 33
Motaeva N. A. HOW TO GET STUDENTS TO SPEAK ENGLISH? 36

Mowa, mowna komunikacja

Базарбаева М., Темірболат А. БИЛИНГВ ЖАЗУШЫЛАР ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ КӨРКЕМ ДИСКУРСЫ 39

Әбсаттар Ә.М. Манкеева Ж. ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ӘНДЕРІНІҢ ЛИНГВОМӘДЕНИ СИПАТЫ 47
Жаксылыккызы К. Сейденова С. Д. Д. ГРИНВУДТЫҢ «ӨГЕЙ БАЛА» АТТЫ ПОВЕСІНДЕГІ ОРЫС-ҚАЗАҚ ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРІ 54
Шаймаганбетова Ж.Ж., Толепберген Акнур РЕЧЕВАЯ КУЛЬТУРА МОЛОДЕЖИ 61
Актанова Л.П ҚАЗАҚ МИФОЛОГИЯСЫНДАҒЫ МИФОФИТОНИМДЕРДІҢ ӨЗІНДІК ОРНЫ 65
Шаймаганбетова Ж.Ж., Ортаева Аружан НАША ГОРДОСТЬ - «ЭКСПО-2017» 73
Жукенова Г.С. PECULIARITIES OF TRANSLATION OF PHRASEOLOGICAL UNITS..... 77
Кадина Ж. З. Тұрлыбек Ғазиза ЖАҢА ҚАЗАҚ ЖАЗУЫ ЖАСТАРДЫҢ КӨЗҚАРАСЫМЕН 81
Топашов М.А. МӘҢГІЛІК ЕЛ ИДЕЯСЫНЫҢ АРҒЫТУП НЕГІЗДЕРІ..... 84
Кайырбекова У.С. Амангелдиева Г.С. ҰЛТТЫҚ ТҰЛҒА – ТІЛ – МӘДЕНИЕТ 87
Assanova A.S. SECRETS OF GLOBAL COMMUNICATION 92
Сағынған Назерке Қорқыт Ата, Төлебаева А. Т. СЫР БОЙЫНЫҢ САРДАРЫ – ҚОМШАБАЙ СҮЙЕНІШ 95

Język ojczysty i literatura

Решетилов К.В., Пономаренко Е.С. ДЖЕРЕЛА ТВОРЧОСТІ ГЛІБОВА-БАЙКАРЯ 99
CONTENTS 102

to: If we want to correct, we have to do it immediately after the mistake occurred. However, generally, everyone has to know for himself how he wants to correct his students. Here are some different ways to correct speaking:

- The teacher mentions that the sentence was not accurate and corrects the sentence.

- The teacher mentions the mistake, but this time he asks the student to correct the sentence.

- Correction by a classmate. Students can work in pairs to correct each other.

Correction is important. However, it is not everything. Positive feedback is important too. Probably it is even more important than correction. As a teacher, we have to find a balance between positive feedback and correction. We also have to find a balance between fluency and accuracy exercises.

Without speaking, there is no communication. It is important and essential to teach speaking. Nevertheless, before we can teach speaking we have to create a classroom atmosphere in which the students feel comfortable. If the students do not feel comfortable or are even afraid about speaking, we (the teacher) did something wrong. As soon as we have created a relaxing atmosphere, we have to focus on our goal of teaching.

Finally, we have to know how to handle mistakes. If we take care of these three aspects of teaching speaking, students will improve their level of language more easily.

Bibliography:

1. Brown, Gillian, and Yule, George, Teaching the Spoken Language. - Cambridge University Press, 1992. - 100 p.
2. Byrne, Donn. Teaching Oral English, New Edition. - Longman, 1997. - 111 p.

Mowa, mowna komunikacja

Базарбаева М.М.

*«Әдебиеттану» мамандығының 2 курс докторанты
Ғылыми жетекшісі: ф.ғ.д., профессор Темірболат А.Б.
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
bazarbayeva.meruert@gmail.com*

БИЛИНГВ ЖАЗУШЫЛАР ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ КӨРКЕМ ДИСКУРСЫ

Көркем туындыны дүниеге әкелу – жазушы шығармаларындағы басты мақсат болып табылады. Кез келген әдеби туынды тілдік бірліктердің жүйелі сабақтастығымен, мәтінмен тиянақталады. Шығарманың тілдік семантикалық құрылымын анықтау үшін біз мәтінді ескеруіміз керек.

Мәтін дегеніміз – жалпы тақырып төңірегінде біріккен, сабақтастық пен тұтастықтан тұратын, түрлі деңгейдегі ақпаратты жеткізетін мағыналы сөйлемдердің тізбегі болып табылады. Мәтін сөзінің этимологиясына келетін болсақ, төмендегідей семантикалық құрылымдардан тұрады:

Қаламгердің туындысы, осы туындының ішкі элементтерінің өзара байланыстылығы және туындының сапасы, яғни ондағы шеберлік. Аталған үш семантикалық құрылымға сай оны үш пән – мәтінтану, герменевтика және поэтика зерттейді. Мәтінтану қарастырылып отырған мәтіннің қай дәуірге немесе авторға тиесілі екендігін анықтаса, герменевтика мәтінді түсіндірумен айналысады. Поэтика мәтіннің қалай түзілгенін, оның көркемдік бітімі мен композициясын зерттейді. Бұл аталған үш саланың зерттеу нысандары тұтаса келіп дискурсты талдауды жүзеге асырады. Эстетикалық нақтылық тұрғысынан шартты түрдегі бейнелі әлемді танытады. Бұл «бейнелі әлем» суреті әрбір көркем туындының басты ерекшелігі болып табылады.

Мәтін бейне мен бейнелілікті материалды тұрғыда ұстаушы, ол қашан оқылғанда ғана шығармаға айналады. Ал көркем шығарма болса өзін көркемдік тұтастықта танытатыны белгілі. Әдеби көркем шығарма үнемі қозғалыс үстінде

болатындықтан, біз оны оқимыз, санамен қабылдаймыз. Бәр ідеби шығарма басқа өнер түрлерінің өмірге келуіне де ықпал етеді. Біріншіден, әдеби шығарма әуелі өмірдің бейнесі болса, екіншіден, ақиқат өмірдегі нақты бір рухани зат болып табылады.

Филологиялық зерттеулер XX ғасыр соңында мәтінмен қатар «дискурс» термині қолданыла бастады. «Дискурс» ұғымы тілдік қызметті, мәтінді, ой толғамды білдіретін көп сипатты термин.

«Дискурс» термині көп мағыналы сөз. Дискурс теориясы антикалық риторикадан бастау алып, дербес сала ретінде XX ғ. 60 жылдарында қалыптасты. Бұл терминді ғалымдар мынадай мағыналарда қолданады: Дискурс дегеніміз: 1) байланысқан мәтін; 2) мәтіннің айтылымдағы түрі; 3) диалог (сұхбат); 4) мағыналары жағынан өзара байланысқан сөздер тізбегі; 5) жазбаша немесе ауызша түрдегі сөйлеу шығармасы [1, 342].

Т.А. Ван Дейк тұжырымы бойынша, дискурс әлеуметтік-мәдени қарым-қатынастың маңызды бөлшегі, оған тән ерекшелік белгілер – мақсат пен стиль [2].

М.Л. Макаров дискурсты формальды, функционалды және ситуациялық интерпретация көзқарасы тұрғысынан түсіндіреді [3, 210].

Теоретиктердің көзқарасы бойынша, мәтін мен дискурс айырмасын талқылағанда «мәтін дискурстың ең кіші әрі негізгі бірлігі» дегенге көбірек тоқталады [4, 123].

Ресейлік ғалым Ю.С. Степанов: «...дискурсты жағдаяттық мәнмәтіннен ажырағысыз байланыста болатын мәтін деп түсіну керек: әлеуметтік, мәдени-тарихи, идеологиялық, психологиялық және т.б. факторлардың жиынтығында, адресатпен өзара қарым-қатынаста болатын автордың коммуникативтік-прагматикалық және когнитивтік ұстанымдар жүйесімен, түрлі деңгейдегі тілдік бірліктердің мәтінде берілуі кезінде ретке келтіруімен сипатталады» деп тұжырымдайды» [5, 38-39].

Француз философы, структуралист, семиотик Ц.В. Тодоров әдеби дискурс туралы: «В литературоведческих исследованиях правила, свойственные дискурсу, изучаются обычно в разделе «жанры» (иногда «стили» или «модусы» и т.п.)» [6, 368] деген ойды айтады. Сонымен қатар: «Каждый тип дискурса в свою очередь определяется набором правил, выполнения которых он требует. Так,

сонет это тип дискурса, характеризующийся дополнительными ограничениями, накладываемыми на его метрику и рифмы» деген тұжырымына да назар аударған жөн [6, 367].

Әдеби зерттеу еңбектерінде мәтін мен дискурсты ғылыми әдебиетте, бұл жіктеудің талас тудыратынына қарамастан, жазбаша (мәтін) және айтылым (дискурс) формасы түрінде жіктеген көзқарастар да баршылық. Лингвист ғалымдардың бірсыпырасы «дискурс» терминін оның этимологиялық мәніне қарай «әңгіме», «сұхбат», «дискуссия» мағынасында түсіндіруге ұмтылады. [7, 8].

В. Тюпа «Жанр и дискурс» атты зерттеуінде «дискурс» сөзінің екі түрлі мағынасын жанр туралы түсінікпен байланыстыра отырып, былай айқындайды:

«Дискурс 1 – это единичное (монотекстовое) коммуникативное событие, обладающее инвариантной жанровой структурой текстопорождения.

Дискурс 2 – это интертекстуальное коммуникативное пространство, как правило, разножанровое полевой структура, ограниченная регулятивными границами социокультурных практик [8, 40-41].

Н. Михайлов дискурс туралы зерттеушілер пікірін талқылай келе мынадай түйін жасайды: «Литературно-критический дискурс – это один из видов вербально-когнитивной деятельности, именуемой литературой, и направленный на описание, классификацию, оценку и объяснение противоречивой природы ее произведений, именуемых литературными текстами, через изучение их функций, т.е. связей с реальностью, отражаемой в них, с языковыми кодами, используемым в их производстве, с авторами, создавшими их, и читателями, для которых они предназначены» [7, 23].

Дискурс өзін түзеп шығаратын нақты мәтіннен тыс әрекет етсе де, түрлі мәтіндердің көмегі арқылы танылады. Мұндай жағдайда мәтінді «дискурсты тұтастық» және дискурстың материалды жүзеге асырылуы ретінде қарастыру дұрысырақ.

Сонымен, дискурс құрылымына жанрлық ерекшеліктен бастап, нарративтілік, яғни оқиған баяны, сол оқиғаға қатысушылар, оқиға өтетін мекеншак, кейіпкерлерге берілетін мінездемелер кіруі заңды. Дискурсты талдау барысында мәтіннен шығармаға дейінгі аралықтағы барлық тілдік бейнелілік

сипат қамтылады. Бұл жерде мәтін мәнмәтін шығарма байланысындағы негізгі желілер талқылаудың өзегіне айналады.

Қаламгер өз қиялындағы оқиғаны, көңіл-күйін мәтінге түсіргенде түрлі нұсқаларды туындатып, солардың ішінен тандау жасайды.

Көркем шығарма әдебиеттану ғылымында мәтін деп қарастырылады. Бірақ, көркем мәтін бұл көркем шығарманың өзі емес. Тұсында Г.М. Мучник: «Көркем мәтін ол ауызша шығарманың коммуникативті бағыты, қабылдау үдерісі кезінде көрініс табатын эстетикалық құндылыққа ие дүние» [9, 98] – десе, В.В. Савельева: «Көркем мәтін шығармашылықтың сырлы нәтижесі; талқылаудың және саралаудың нысаны; қаламгер мен оқырманның дүниеге деген өзіндік көзқарарасының нәтижесі; ол белгілі бір мәдениеттанудың феномены, лингвистикалық санаты; сублимацияның нәтижесі және невропатологияның куәлігінің айғағы; архетипиялық әлемі; психологиялық нақтылық» [10, 18].

XX ғасырдың жетпісінші жылдарына дейін лингвистика тарихы және құрылымдық тұрғыдан зерттеліп келген болатын. Лингвистика ғылымының жаңа зерттеу бағытының қалыптасуына қозғау салған күш тілді ой-санамен, таныммен, мәдениетпен, ұлттық құндылықтармен, жеке адамның (тілді қолданушының, сөйлеушінің) тұрмыс-тәжірибелік қызметімен тығыз байланыста қарастыру мәселесі деуге болады. Дискурстық талдау теориясы немесе дискурсология жаңа ғылым саласы ретінде тілді антропоэкеттік парадигмаға сай зерделеуден туындады. Дискурсты арнайы зерттеуші ғалым К. Садирова: «Дискурс талдау теориясы пәнаралық сипаттағы ғылым саласы ретінде қалыптасты. Оның пәнаралық сипатта деп танылуының себебі дискурс коммуникациядағы ең маңызды, ажырамас агент болып саналатындығында, яғни дискурста мән, құндылық, бейне пікір, менталды және виртуалды білім тасымалданады. Сондықтан ол да лингвистиканың да, филолсофияның да, әлементтанудың да, психологияның да, өзге де пәндердің зерттеу нысаны бола алады. Гуманитарлық және әлеуметтік-саясаттану ғылымдарында дискурс талдау теориясын түрлі методологиялық тұрғыдан зерттеп, белгілі дәрежеде аталған ғылым саласының қалыптасуына ат салысқан ғалымдар бар. Олар: Тойн А.Ван Дейк, Якоб Торфинг, В. Марианна Йоргенсен, Луйза Филлипс», деп көрсетеді [11, 160].

Дискурс негізінен коммуникативтік әрекет ретінде танылғандықтан, барлық көркем мәтіндерге де (көлемді де, шағын да) қатысты болып келеді және барлық жағдайда да адресат пен адресант факторы арасында лингвокогнитивтік-ментальдық құрылым болып есептеледі. Басқаша айтсақ, дискурс коммуникативтік қатысым процесі ретінде анықталса, мәтін оның жемісі ретінде ұғынылады. Дискурста өзек болатын нәрсе ол, ең алдымен тілдік қауымға маңызды коммуникативтік жағдаяттар десе болады. Дискурстық формациялар құрамы әрдайым қандай да бір тарихи кезеңмен, сол дискурсты өндіруші мен қолданушының әлеуметтік, мәдени қажеттіліктерімен тығыз байланысты болып келеді немесе шарттасады. Дискурс проблемасын алғаш зерттегендердің бірі М.Фуко дискурсты авторлық ұстаныммен жан-жақты ұштастыра қарастырады. Бұл жерде автордың ұстанымын Фуко жалқы есім ерекшелігімен, «автор» қызметі мен оның ғылыми дискурстан көркем дискурста қарай ойысуын көрсетеді. Алайда көркем сөз қалай қабылдануы тиіс, оның мәдени мәртебесі қандай болуы керек деген мәселелерге Фуко тереңдей бермеген.

Шындық өмірдегі оқиғаның тура мазмұны көркем шығармаға сол күйінде көшіріліп қоймайды. Ол автор санасы арқылы жаңаша бейнеленіп, басқаша айтқанда, тілдік тұлғаның (автор) шығармашылық қиялы мен білімді оқырманның қабылдауы бірлескен шығармашылығынан туындаған, әрі күрделі ұйымдастырылған кешендік тұтастық [12, 187]. Көркем шығарма әлемінің құндылығы автор құрастырған тілдік бейне арқылы өз жандүниесінің шындығын дискурстық жүйе арқылы қалыптастыру. Ең жоғарғы дәрежедегі тілдік тұлға (мысалы, жазушы) жеке санасы негізінде өзіндік танымын оқырман немесе тыңдаушы санасында қайта жасайды. Қазақ мәтінінің құрылымын зерттеушілердің бірі Ж.Қойшығұлова да: «Дискурсты мәтін түзуші мәтін қабылдаушы үшеуінің тұтастығының негізінде қарастырған жөн» деп ескертеді. Мәтін түзуші мәтінді құрастырған кезде үнемі қабылдаушыны ойлап отырады. Ол қабылдаушыға мәтінді қалай жеткізе алады, барлық оқырман қауымға түсінікті етіп құрастырудың жолдарын қарастырады. Көркем мәтіннің таңдалған, арнайы қолданған тілдік құралдары арқылы автор әрбір оқырманды өзінің ішкі дүниесіне «үңілуіне», «өз тереніне бойлауына», өзінің ішкі мүмкіндіктерін ашуға және оны санасына түюіне, оқырманның уәждік жүйесін вербалдық сипатта жаңғыртуға, сөйтіп, оқырманға өзінің «менің» танытуға бағыттайды. Осылайша көркем шығарманың көркемдік әлемі (танымы) мен

көркем тілі арқылы айтушы мен оқырманды бірбірімен байланыстырады. Яғни оқырман автордың «таным әлемі» мен «тіл әлеміне» енеді. Соның нәтижесінде көркем шығарманы қабылдау мен әсерлену арқылы оқырман өз санасында дербес шындық көркемдік әлем жасайды. Түсініксіз көркем шығарма өмір сүрмейді, оның интерпретациясы оның мәтінінің құрамдас бөлігін құрайтын таныс ассоциация, образдардың және көркемдік шындықтың жинақталуы арқылы іске асады. Бұдан оқырманды қызықтыратын, автордың көркемдік әлемін бейнелейтін қайталанбас ерекше «тіл әлемі» пайда болады. Соның нәтижесінде коммуникативтік-прагматикалық сиптта автордың «көркемдік әлемі» мен «тіл әлемі» тоғысқан дискурстық жүйе қалыптасады. Қорыта келсек, көркем мәтінде (өзге мәтіндерде де) айтылатын ой, сезім тіл арқылы объективтенуге дейін де белгілі бір құрылым түрінде болады, сөйтіп барып, тілдік құрылымға (айтылымға, мәтінге) айналады, бірақ тілдік коммуникация аяқталмайды. Өйткені мәтінді қабылдаушы (реципиент) мәтінде, айтылымда кодқа салынған тілдік, тілдік емес ақпараттарды ашу арқылы автордың коммуникативтік дйттемін, мақсатын аңғарады. Осымен байланысты біз көркем мәтінді автор мәтін оқырман қатынасында алып зерттеуімізге болады. Бұл арада дискурс талдау теориясын басшылыққа аламыз, себебі көркем мәтінді зерттеуде лингвистикалық емес құбылыстар тыс қалса, ал дискурста лингвистикалық емес құбылыстар (әлем туралы білім, өзіндік пікір мен көзқарас, мақсат) ескеріледі.

«Көркем әдебиет дискурсы дегеніміз өмір шындығын, табиғат көркін, жағдаятты, экстралингвистикалық жағдайды, бейвербалдық әрекеттерді, бүкіл болмысты тілмен жеткізу оқырманмен диалогқа түсуі, оқырманның авторды түсінісуі, баяндалушы нәрсені қатесіз қабылдау» [13, 15].

Көркем шығарманың құндылығы қаламгердің астарлы ұстанымы болып табылады. Қаламгердің шығарма барысындағы шығармашылық ұстанымы онда көтерілген тақырыптың айқын немесе жасырын болуы оқырманның ұстанымының қалыптасуына тікелей әсер етеді. Бұл үдеріс қаламгер мен оқырман арасында шығармашылық байланыстың жүзеге асуына себепкер болады. Көркем мәтін мен автор арасындағы байланыс күрделі, ажырамас үдеріс. Бұл көркем мәтінді оқу барысында оқырманмен арада болатын көзге көрінбейтін шығармашылық үдеріс болып табылады.

Жазушы өз шығармасында оқиғаларды баяндауда әртүрлі тәсілдерді, троптарды, сөз тіркестерін қолданады. Әдеби тілдің әсемдігі ғана емес, әсерлілігі

үшін де керек тәсілдердің бірі құбылту болып табылады. Құбылту (троп) дегеніміз сөздерді тура мағынасында емес, бұрма мағынасында қолдану, шындықты бейнелеп, кейде тіпті перделеп таныту, ойды өзгертіп, кейде тіпті өнін айналдырып айту. Құбылтудың түрлері өте көп. Солардың ішінде ұлғайту, яғни гиперболаға тоқталғымыз келіп отыр. Гипербола (грекше *hyperbole* – үлкейтілген, қомақты) деген мағынаны білдіреді. Бұл да қаламгердің тілі мен стиліне бірсыпыра бояу салып, сөздегі суретті түрлендіреді, өзгеше өрнектер төгіп, көркем шығарманың оқырманға әсерін арттыра түседі. Белгілі жазушы, кәсіпті қаламгер Әнуар Әлімжанов өз шығармасында гипербола тәсілін қолданған. Жазушы өзінің «Караван идет к солнцу» атты повесінде төмендегідей гиперболаларды көрсеткен:

«Раскрыв глаза, он увидел над собой небо, в голубой глубине плыла птица [14, 261]».

Орел *развоилась и растаял*, у Аскара кружилась голова [14, 263].

Чистая, звонкая, как хрустальная родниковая вода, песня заполнила равнину и горы [14, 279]

Когда Аскар передал сверток от Калтая, Айслу *залилась румянцем и, воровато оглянувшись по сторонам, чмокнула растерявшегося Аскара прямо в губы* [14, 281].

Отец твой *в гробу перевернется* [14, 283].

Отныне не видеть тебе школы, *как своего затылка* [14, 283].

Көркем туынды да халық өмірінің ұлттық бейнесі, психологиясы көрінеді. Қаламгердің ұлттық, көркемдік ойлау ерекшелігі оның бүкіл шығармасының ішкі рухынан сезіледі. Жазушының рухани жан дүниесіне сәйкес оның көркемдік әлемі жасалады. Өмірді танып-білу, адамның табиғатын түсіну, қоғамдық талаптың биігіне көтеріліп, өз айнасының ұлттық сипаттарын ашу, характерлердің жанды, нәзік сырлауын бауып, қай тақырыпта жазса да, ол халқының бағалы мұрасына айналатындай болғаны жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Николаева Т.М. Краткий словарь терминов лингвистики текста // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистика текста. – М.: Прогресс, 1978. – С. 479.

2. Teun Van Dijk. Ideology: A Multidisciplinary Approach. – London: Sage, 1998. (<http://www.sagepub.co.uk>).
3. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. – М., 2003. – С. 312.
4. Есембеков Т.О. Көркем мәтін талдау әдістері. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. – 149 б.
5. Степанов Ю.С. Альтернативный мир, Дискурс. Факт и принцип Причинности // Язык и наука конца XX века. Сб. статей. – М.: РГГУ, 1995. – С. 432.
6. Тодоров Ц. Понятие литературы: пер. Г.К. Косикова // Семиотика. – М.: Радуга, 1983. – С. 369.
7. Михайлов Н.Н. Теория художественного текста. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – С. 224.
8. Тюпа В.И. Жанр и дискурс. // Критика и семиотика. – М., 2011. – Вып.15. – С. 31-42.
9. Мучник Г.М. Проблемы коммуникативной поэтики. – Алматы: КазНУ им. аль-Фараби, 1995. – С. 181.
10. Савельева В.В. Психоантропология и современная художественная литература // Художественная литература и проблемы антропологии. – Караганда, 2002. – С. 128.
11. Садирова К.К. Дискурс талдау теориясы жана ғылым саласы ретінде // «Жұбанов тағылымы» X халықаралық ғылымтеориялық конференция материалдары. – Ақтөбе, 2009. – 160 б.
12. Кішкенбаева Ж.К. Көркем прозаны дискурстық негізде талдаудың жолдары // «Әдебиеттанудың теориялық мәселелері және Р. Нұрғали зерттеулері» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция. – Астана, 2015. – Б. 181-188.
13. Мәдени-философиялық энциклопедиялық сөздік. – Алматы: Раритет, 2004. – 107 б.
14. Алимжанов А. «Караван идет к солнцу». – Алма-Ата: Казахское государственное издательство беллетристики, 1973. – 168 с.

Әбсаттар Ә.М.

*«Лингвистика» мамандығының 2 курс магистранты
Ғылыми жетекшісі: ф.ғ.д., профессор Манкеева Ж.А.
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
absattar.adil@gmail.com*

ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ӨНДЕРІНІҢ ЛИНГВОМӘДЕНИ СИПАТЫ

Ұлт мәдениетінің қай түрінде болмасын, онда сол ұлттың бүкіл таным болмысы мен тұрмыс-тіршілік суреті сақталған. Белгілі бір ұлттың тарихынан, мәдениетінен, таным болмысынан, тұрмыс-тіршілігінен хабардар ететін тілдік бірліктерге ең алдымен тілдегі фразеологизмдер, мақал-мәтелдер, накыл сөздер жатады, себебі бұл тілдік бірліктер белгілі бір ұлттың өзге ұлттардан менталдық айырмашылығын көрсететін, салт-дәстүр ерекшеліктерін білдіретін ұлттық өмір көріністерінің айнасы болып табылады.

Мәдениет – халық дамуындағы ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отыратын ұлттық құндылықтар жиынтығы. Әр ұлттың ана тілінде оның бүкіл өмірі, тарихы, тыныс-тіршілігі, жан дүниесі, яғни, мәдениеті көрініс табады. Тіл мен мәдениет-қоғам дамуының әлеуметтік азығы. Тілдің әлеуметтік маңызы тіл мен мәдениетті, тіл мен қоғамды бірге алып қарағанда ғана ашылады. Адамның жан дүниесі мен болмысының, мәдениетінің қалыптасуына үлкен үлес қосатын халықтың баға жетпес байлығы – оның тілі. Тіл – мәдениеттің көзі, ұлт өмірінің айнасы. Тіл мәдениеттен тыс өмір сүрмейді, себебі ол мәдениеттің бір көрінісі. Ал, кез келген мәдениеттің түрлері, атаулары тіл арқылы бейнеленіп, тілдің кумулятивтік қызметі арқылы ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіледі.

Сонымен, тіл – халықтың мәдениеті, салт-дәстүрі, қадір тұтатын заттары мен құндылықтар дүниесінің, қоршаған ортаның т.б. өмір сүру үлгілерінен хабардар ететін құрал. Мәдениет – адамның тілде көрініс табатын бүкіл рухани өмірі, тәжірибесі.

Әр мәдениетте дүние, қоршаған ортаға деген сан қилы көзқарас, түсінік қалыптасады. Себебі әр мәдениет заманына, діліне моральдік нормаларына қарай адамға, өмір-өлімге, адамның іс-әрекетіне, сұлулыққа тағы да басқа әр